

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНУ

© Дробенко Ю. Г., Кулініч Т.В., 2007

Проаналізовано механізм управління інвестиційною діяльністю в економіці регіону. Особлива увага приділена загальним засадам визначення сутності механізму управління макроекономічними та мікроекономічними процесами. Висвітлено окремі проблеми регіональної економіки, що вирішуються за умови регульованого впливу держави на створення привабливого інвестиційного середовища у регіоні. Визначено пріоритети і перспективи регіонального розвитку, а також пропозиції щодо вдосконалення механізму інвестиційної регіональної політики.

Ключові слова: механізм, інвестиційний механізм, інвестиційна діяльність, регіон, регіональна політика, державна та регіональна політика.

The mechanism of investment activity' management in the economy of region is analyzed at this article. The special attention is spared to general bases of determination of mechanism of macroeconomic and microeconomic' process control essence. Lighted up some problems of regional economy, which could be solved at the managed influence of State on the formation of attractive investment environment at the region. Priorities and prospects of regional development, and also suggestion for perfection of investment regional policy mechanism are determined.

Keywords: mechanism, investment mechanism, investment activity, region, regional policy, state and regional policy.

Постановка проблеми

За останні роки в економічній літературі особливої актуальності набула проблема управління інвестиційною діяльністю в регіоні, суб'єктами якої є як регіональні, так і державні органи влади. Недостатня інвестиційна привабливість регіону та й держави загалом залежить від розуміння механізму, який діє на середовище. Формування привабливого інвестиційного клімату у регіоні можливе лише за умови створення такого інвестиційного механізму, який зможе поєднати соціально-економічні цілі держави та регіону з їхніми інвестиційними ресурсами – на вході, і забезпечить інвестиційний ефект – на виході. Основним завданням влади є управлінням цим процесом, вчасне та чітке визначення проблем і напрямів їхнього вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню механізму управління певним об'єктом, що належить до макрорівня або до мікрорівня, як терміну приділено надзвичайно мало уваги. Переважно такий механізм завжди розглядався як складова регіональної політики, фінансово-кредитного механізму, фінансового механізму організації економіки, інвестиційного механізму тощо. Проте сучасні дослідження інвестиційного механізму є надзвичайно вдалими і багатограними та відображені у працях багатьох українських та зарубіжних вчених М.І. Долішнього, А. Г. Загороднього, О.М. Ковалюка, М.І. Крупки, В.В. Пухальського, І.А. Бланка і інших. Однак у дослідженнях вчених також недостатньо відображено вплив державних та територіальних органів влади на механізм управління інвестиційною діяльністю регіону.

Постановка цілей

Основними цілями та завданнями цієї статті є надати комплексний підхід до висвітлення механізму управління інвестиційними процесами у економіці регіону; вплив розробленого

механізму на інвестиційне середовище держави, зокрема регіону; обґрунтувати важливість і вплив державної та регіональної політики на розвиток регіону; охарактеризувати систему методів регулювання регіонального розвитку через забезпечення його інвестиційної привабливості; визначити пріоритети і перспективи регіонального розвитку, а також пропозиції із вдосконалення механізму регіональної політики.

Виклад основного матеріалу

За час незалежності України проявився підвищений інтерес до регіональної проблематики. Метою регіональної політики, тобто політики регіонального розвитку, є вибір методів місцевого та державного планування, стимулювання, контролювання, управління, спрямованого на перспективний розвиток регіону. Регіон, що являє собою народне господарство у мініатюрі – це територія, що за сукупністю своїх елементів відрізняється від інших територій та характеризується єдністю, взаємопов'язаністю складових і цілісністю. У такому формулюванні термін “region” є синонімом терміна “район” [1, с.293]. На нашу думку, це визначення не відповідає терміну “район”, оскільки район – це лише окрема територіальна одиниця, але не обов'язково завершена, замкнута система. Точнішим визначенням терміна “region” є частина території країни, на якій функціонує сформований комплекс галузей виробництва, виробничої та соціальної інфраструктури [2, с.495]. Відповідно, регіональна економіка покликана забезпечувати раціональне використання ресурсного потенціалу регіону і на цих засадах вирішувати соціально-економічні проблеми населення, зменшувати залежність регіонів від центру [2, с.495]. Особливу увагу необхідно приділити проблемам економічного добробуту регіону та ефективного розподілу ресурсів, які є у регіоні. Безперечно, регіональний розвиток – це складна система, яка синтезує низку взаємопов'язаних процесів: соціально-економічних, політичних, науково-технічних, економічних, соціальних та інших, які за умови правильного їхнього застосування покращать конкурентоспроможність господарських об'єктів, підвищать життєвий рівень населення регіону. Регіональний розвиток – це, своєю чергою, результат позитивних внутрішніх змін у регіоні, внаслідок яких відбувається ріст економічного потенціалу регіону, який безпосередньо впливає на соціально-економічний розвиток держави загалом. Отже, для ефективної реалізації регіональної політики повинні бути поставлені чіткі цілі, завдання та механізми для її впровадження. До найосновніших цілей регіонального розвитку можна зарахувати: визначення напрямку розвитку території регіону; створення умов для співпраці всіх структур в регіоні для зміцнення економічного потенціалу його території; націленість на підвищення рівня якості життя населення; ефективне використання ресурсів регіону; створення привабливого інвестиційного клімату у регіоні; створення умов для розвитку приватного бізнесу; залучення інвестицій для стимулювання розвитку регіону; інше.

Поняття розвитку регіону як системи в Україні, очевидно, не може існувати без державної політики. Очевидно, проблема державного регулювання регіонального розвитку є комплексною, яка має політичну, економічну, соціальну та інші складові. Отже, це елемент взаємовідносин уряду з економічними агентами [2, с.4]. Відповідно, виникає питання щодо формування методики вирішення більшості важливих економічних питань у регіоні, в їхній самостійності. У близького сусіда Польщі усі питання щодо розвитку гміни (сільської ради), повіту (району), воєводства (область) зокрема, власного бюджету (кошти, які надходять у бюджет гміни, залишаються у її розпорядженні на власний розсуд і гміна також отримує дотації, субвенції для її розвитку безпосередньо з державного бюджету) є у розпорядженні самої гміни, тобто основні питання розвитку території вирішуються безпосередньо на місцях. На жаль, у нас немає такої практики. Перед прийняттям важливих стратегічних рішень необхідно їх узгодити з центральними органами влади, а це, своєю чергою, гальмує розвиток регіонів та України загалом. Отже, державна політика повинна бути стабільною (бути гарантом) у своїх законах і нормативних актах, динамічною щодо вирішення питань, соціально спрямованою, а також бути спрямованою на досягнення добробуту населення та націленою на розвиток своїх регіонів. Отже, головна мета державного регулювання розвитку регіонів – забезпечити найповніше використання їхнього ресурсного потенціалу за допомогою оптимального поєднання інтересів держави і кожного регіону [2, с.495]. Отож, згідно з

цією загальною метою регіональна політика повинна вдосконалити розподіл ресурсів у межах своїх кордонів, відродити економічну діяльність у депресивних районах, вирішити проблему економічного добробуту населення держави тощо. Це завдання вимагає створення механізму державного регулювання економіки, який є складним та багатограним. Механізм державного розвитку регіонів має такі складові елементи: [2, 6, 7].

- прийняття стратегічних і оперативно-тактичних рішень або розроблення державної стратегії розвитку економіки;
- розроблення відповідної законодавчої та нормативної бази;
- забезпечення фінансово-кредитного регулювання економіки регіону;
- прогнозування, програмування, розроблення і реалізація державних та місцевих регіональних програм;
- створення і розвиток в окремих регіонах вільних економічних зон, мережових структур, кластерів, інших об'єднань для створення привабливого інвестиційного клімату в регіонах або на основі програми “Державного регулювання інвестиційної діяльності”;
- підтримання розвитку міжрегіональної та прикордонної співпраці;
- забезпечення контролю управлінського процесу й самокорекції його режиму (судово-конституційний процес та функціонування контрольно-наглядових інститутів).

Відповідно формування і впровадження державної політики щодо розвитку регіону за класичною схемою матиме дві фази: прийняття рішень і втілення їх у життя [6, 497]. Своєю чергою, інструментом державної політики щодо регіону буде макроекономічне планування, яке має супроводжуватись внутрішнім мікроекономічним плануванням для того самого регіону. Макроекономічне планування здійснюють на підставі ринкових досліджень і аналізу внутрішніх можливостей [2, с.108], тобто планування, яке реалізовує держава в межах усієї держави. Натомість, мікроекономічне планування, яке переважно зосереджується на здійсненні фінансово-кредитного планування, покликане фінансово підтримувати місцеве самоврядування, брати безпосередню участь у формуванні доходів місцевих бюджетів, вести контроль за законним, доцільним, ефективним витрачанням коштів та належним їхнім обліком [2, с.154–163]. Варто зауважити: світова практика показує, що держава, яка має розвинену ринкову інфраструктуру та ринкову економіку, з високим ВВП на душу населення, залишає за собою важелі управління життєво важливими галузями господарства (паливно-енергетичний комплекс, зв'язок, магістральні комунікації тощо), контролюючи суто економічними засобами ситуацію в ринковому секторі. Натомість, в нашій державі актуальним є приватизувати життєво важливі галузі господарства, тим самим послаблюючи вплив на розвиток економіки загалом. Також варто зауважити, згідно з тезою В.Тертички про те, що: “Центральною ланкою в загальному механізмі державної політики є фаза прийняття стратегічних і оперативно-тактичних рішень” [6, с.496], що першочерговим для забезпечення ефективної дії механізму управління інвестиційною діяльністю є управління реалізацією стратегічних рішень, а вже оперативно-тактичні рішення приймаються на етапі створення і використання відповідних інструментів для цього механізму.

Спираючись на вищесказане, очевидно, що економічне зростання можливе лише за умови створення дієвих механізмів державної підтримки у всіх галузях економіки, зокрема, в інвестиційній діяльності. Зрештою, декотрі з економістів розглядають інвестиції як механізм, який забезпечує необхідний рівень фінансування зростання та розвитку економіки країни. Очевидно, це рушій розвитку економіки будь-якої країни, метою якого є залучення якомога більшого обсягу суми коштів у розвиток своєї території. Основними стратегічними цілями регіону можуть бути, наприклад, забезпечення сталого розвитку сільського господарства і переробної промисловості, розвиток туристичної галузі, соціальний захист населення та підвищення рівня його життя тощо. Одним з основних інструментів для реалізації поставлених цілей є залучення інвестицій, оскільки брак власних коштів істотно впливає на соціальний та економічний розвиток регіону. Відповідно, недостатньо розвинута та використана інфраструктура залучення інвестицій в регіон спричиняє сповільнення його розвитку.

Серед найважливіших напрямків – розроблення механізмів залучення інвестицій в регіон, створення сприятливих умов щодо формування інвестиційного клімату та розвитку певної території. Отже, механізм формування інвестиційної політики в регіоні повинен передбачати розроблення системи імпульсів впливу на інвестиційну діяльність через комплекс дій економічних, правових, управлінських та інших елементів господарської системи, які мають сприяти досягненню поставлених цілей (соціальних та економічних). Продовжуючи цю думку, М.І.Долішній узагальнює поняття “інвестиційний механізм” на регіональному рівні: “На регіональному рівні цей механізм передусім повинен забезпечити інтенсифікацію інвестиційної діяльності суб’єктів господарювання у пріоритетних галузях як у межах регіону, так і держави в цілому” [3, с.85], і додає “механізм формування інвестиційної політики повинен базуватися не лише на державному, а й на ринковому управлінні” [3, с.84]. Очевидно, механізм – це невидимий чинник, що підштовхує, провокує, використовує різні фактори, інструменти, сукупність процесів для досягнення певного ефекту, як економічного, так і соціального. Як впливає з вищесказаного, механізм – це система взаємопов’язаних факторів, компоненти якої здійснюють рух за допомогою впливу зовнішніх чинників і внутрішніх важелів до поставлених цілей. Отже, у разі інвестиційної діяльності відповідний механізм застосовується для зміни певного стану діяльності об’єкта, яким виступає інвестиційний клімат регіонів України. Отже, перед вибором механізму впливу на ситуацію, яка виникає на державному і регіональному рівнях інвестиційної привабливості, насамперед необхідно окреслити проблему, визначити цілі, етапи вирішення проблеми для сучасного стану речей і зробити висновок, кінцевим етапом якого повинно стати прийняття управлінського рішення щодо покращання інвестиційного клімату у регіонах. І все ж залишається питання, який саме чинник буде сприяти покращанню інвестиційного клімату в регіонах, і в державі загалом. Таким чинником, на нашу думку, є мотивація, ми додатково до звичайних функцій реалізації механізму управління інвестиційною діяльністю в регіон задіяли функцію мотивування. Як правило під мотивацією розуміють менеджмент, який забезпечує спонукання себе та інших працівників на діяльність, що спрямована на досягнення особистих цілей та цілей організації [5, с.79]. У літературі мотивацію рідко розглядають поза конкретним суб’єктом господарської діяльності. Пропонуємо до сучасної моделі державного управління ввести ефективний механізм мотивування, який буде стимулювати державних службовців до створення привабливого інвестиційного клімату як для інвесторів, так і для мешканців кожного регіону нашої України. Схематично модель мотивації через механізм інвестиційної привабливості регіону подана на рис. 1.

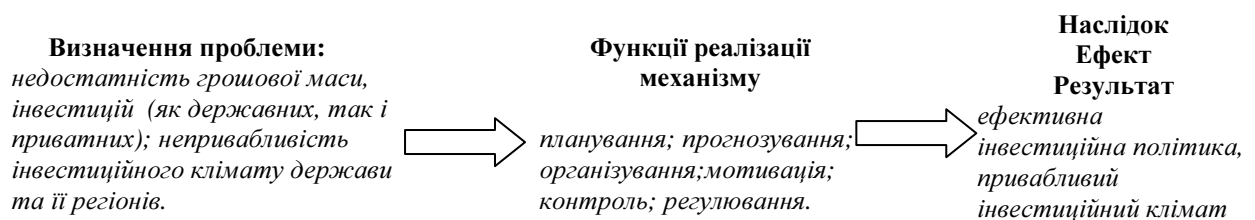

Рис.1. Схематична модель механізму управління інвестиційною діяльністю в регіоні

Отже, ця модель механізму управління схематично проілюструвала процес від визначення проблеми до її розв’язання. Аналогічна схематична модель може бути створена для будь-якого випадку, коли об’єктом управління є держава, місто, район, регіон, тобто певна територіальна одиниця.

Механізм управління інвестиційною діяльністю необхідно розглядати як послідовність інвестиційних етапів, які ґрунтуються на сукупності визначених елементів, створюючи необхідний взаємозв’язок між різними економічними явищами, логічно трансформуючи його в інвестиційний процес, який спрямований на забезпечення конкурентних переваг відповідного регіону. На рис. 2 зображено механізм управління інвестиційною привабливістю регіону.

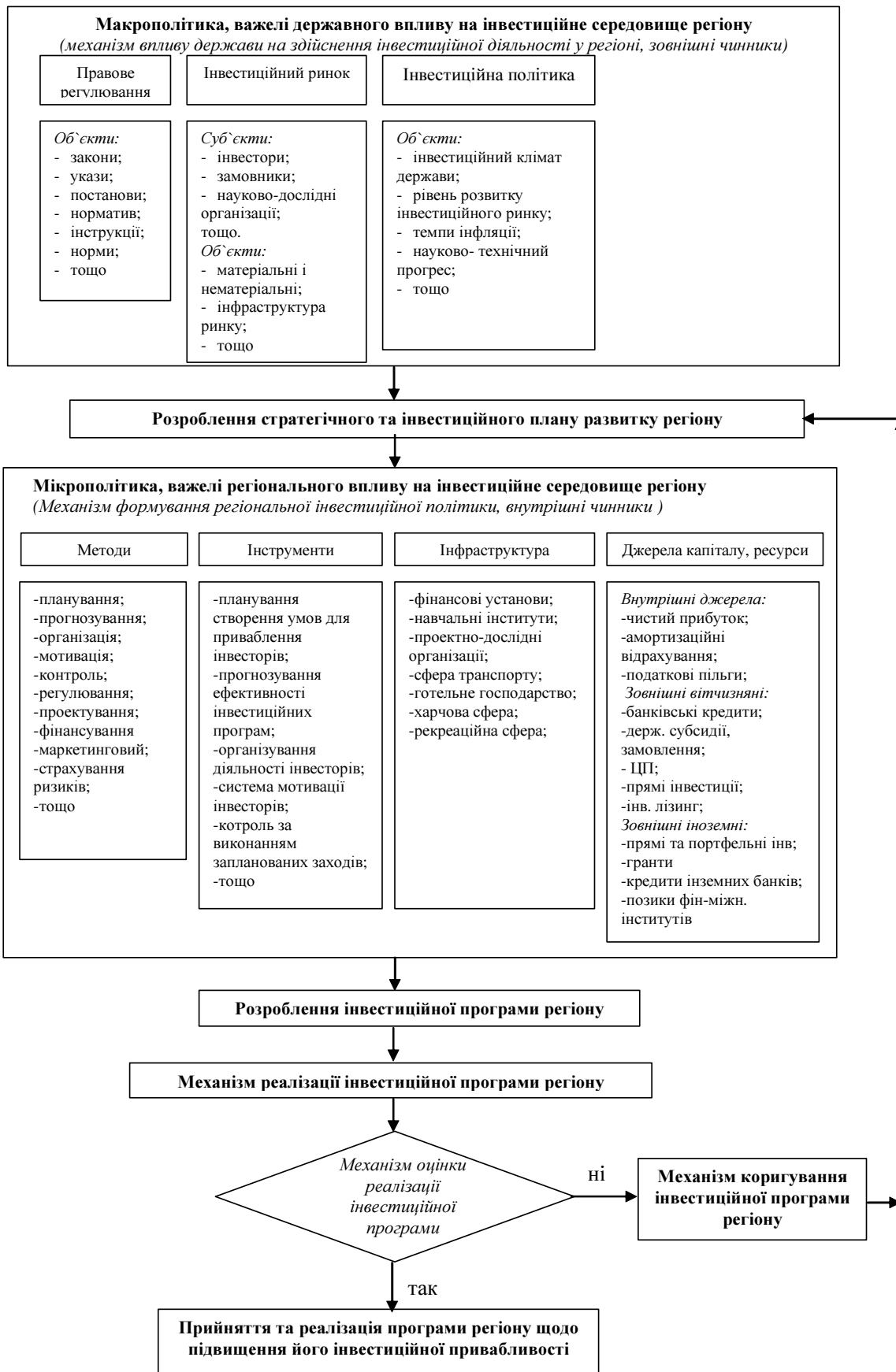

Рис. 2. Механізм управління інвестиційною привабливістю регіону

Очевидно, що попередньо викладений матеріал підвів нас до зображення механізму управління інвестиційною привабливістю регіону і розкрив глибину таких понять, як макро- та мікрополітика. Отже, зупинимось на розробленні інвестиційної програми, яка фігурувала у рис.2. Основною метою розроблення програми для регіональних органів влади є поліпшення інвестиційного клімату в регіоні, що матиме позитивний вплив на результативність та ефективність залучення будь-яких інвестиційних джерел, спрямованих на підйом виробництва, розвиток малого і середнього бізнесу, а також на вирішення соціальних та екологічних проблем тощо. Розробляючи таку інвестиційну програму, необхідно висвітлити стан інвестиційної діяльності регіону, визначити інвестиційні пріоритети, проаналізувати основні напрямки діяльності органів влади у сприятливому інвестиційному процесу у регіоні. Розроблення комплексних заходів у цій програмі буде передбачати удосконалення та формування механізмів, що сприятимуть поліпшенню інвестиційного клімату в області та регулюватимуть інвестиційну діяльність. Також необхідно зазначити, що умова, яка виділяється на рис. 2 – механізм оцінки реалізації інвестиційної програми – відіграє важливу роль, оскільки за допомогою цієї умови ми здійснюємо оцінку правильності розроблення послідовності етапів реалізації програми, оцінку досяжності цілей програми та оцінку розривів між цілями і результатами програми.

Висновки

Підводячи підсумок вищевикладеного, зазначимо, що формування привабливого інвестиційного клімату у регіоні можливе лише за умови створення такого інвестиційного механізму, який зможе поєднати соціально-економічні цілі держави та регіону з їхніми інвестиційними ресурсами – на вході, і забезпечить інвестиційний ефект – на виході, який схематично подано на рис. 1. Основна задача влади буде полягати в управлінні цим процесом, в тому, щоб чітко, коректно і вчасно реагувати на всі чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, які будуть впливати на цей процес, адаптувати їх до схеми, контролювати вихід та регулювати власне процес.

Перспективи подальших досліджень

Держава повинна мати надійні інструменти та механізми, за допомогою яких вона могла би регулювати економічні процеси. Одним з таких механізмів є інвестиційний механізм, основною метою якого є забезпечення привабливого інвестиційного клімату. Активізація інвестиційної діяльності має стати одним з головних стрижнів державної регіональної політики. Надалі доцільно зосередити увагу на конкретизації програми регіону щодо підвищення його інвестиційної привабливості. А також розглянути проблему забезпечення інноваційного розвитку регіону за допомогою реалізації відповідних інвестиційних проектів і програм.

1. Розміщення продуктивних сил: Підручник / Під ред. В.В. Ковалевського, О.Л. Михайлюка, В.Ф. Семенова. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2003. – 351 с. – (Вища освіта XXI століття). 2. Державне регулювання економіки / Під ред. д-ра. екон. наук, проф., акад. АН Вищої школи України І.Р. Михасюка. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, Українські технології, 1999. – 640 с. 3. Регіональна політика та механізми її реалізації / За ред. акад. НАН України М.І. Долішнього / Проект “Наукова книга”. – К.: Наукова думка, 2003. – 503 с. 4. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: Навч. посіб. – Львів: НУ “Львівська політехніка” (Інф.-видав. центр “Інтелект+Інститут післядипломної освіти”), “Інтелект-Захід”, 2002. – 228 с. 5. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: Навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вікар, 2002. – 374 с. 6. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні: – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 750 с. 7. Проблемы развития предприятий и новых экономических структур в совместных условиях: Тези докл. и сообщений. Всеукр. НПК (Доцеук, 20–21 мая 2004 г.) НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти; Редкол.: И.П. Булеев (отв. ред.) и др. – Донецк, 2004. – 420 с.